

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

12. årgang, nr. 1

Sommer 2001

DOT WESSMAN RUMSTERER — BAKKENS HVILE 2001. Se side 11.

Indhold:

Landalmuen formanes til anstændig Tarvelighed, uden Tvang .	side 3
TENENs tur til Bakkens Hvile	side 11
Duttons for Buttons	side 14
Boganmeldelser	side 15
Artikler	side 23
Kort fortalt	side 23
Invitation: Kronborg.	side 25
Invitation: Håndarbejdets dag	side 27
Efterlysning	side 27
Arrangements- og udstillingskalender	side 28
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 31

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55
Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Gærdet 12, 3460 Birkerød, telefon 45 81 15 97
Kasserer: Anni Mejdahl, Nibsbjergvej 10, 7500 Holstebro, telefon 97 42 37 86
Giro nummer: 143-0130

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Hanne Frøsig Dalgaard, Bredebovej 33, 6.tv, 2800 Lyngby, telefon 45 88 32 67,
ePost hfd@vip.cybercity.dk • Lone de Hemmer Egeberg, telefon 45 81 15 97,
ePost vdblom@worldonline.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,
ePost vofl@mac.com

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.
Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.
Artikler og indlæg sendes til Hanne Frøsig Dalgaard
– meget gerne maskinskrevet, på diskette eller med ePost.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 26.08.2001.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 45 kr.

Flytning meddeles til Post Danmark. Husk at skrive, at du abonnerer på
TENEN, blad nr. 03200 og oplys dit medlemsnummer.

Landalmuen formaneres til anstændig Tarvelighed, uden Tvang

I 1799 måtte kongen give op overfor sin idé om at begrænse, hvad der blev opfattet som unødigt luksus. Det blev erkendt, at kontrollen kun kunne ske ved husundersøgelser, som var imod kongens ønske. Sagen mundede derfor ud i den sidste danske dragtforordning, dateret den 27. december 1799, som satte den forrige fra marts 1783 ud af kraft.

Forordningen fra 1783 er beskrevet i *TENEN* 11/3 i januar 2001, og i tidligere numre er gengivet forordningen fra 1683 i nummer 9/2, middelalderens dragt og Koldingrecessen fra 1558 som den tidligste landsdækkende og almene be-

stemmelse i nummer 10/1 samt den fra januar 1783 i nummer 10/2.

Også fra årene 1687, 1736, 1744, 1745 og 1753 foreligger der forordninger, men det vil blive meget omfattende at beskrive dem enkeltvis, og gennemgår vi de gamle lovsamlinger, er rækken af kongelige resolutioner næsten uendelig. Resolutionerne handler hver i sær om mere isolerede problemer, som det har vist sig aktuelt at give regler for.

Frederik den 1. har i 1528 rettet sit blik imod adelen som samfundsgruppe ved at forbyde adelsmænd og deres fruer og døtre at bære mere end tre silkekædninger hver, desuden perlekjortler samt bliant, gyl-

Almuefolk. Udsnit af Jens Juels "Emiliekilde på Strandvejen". 1784.

denstykke og brede damebonnetter¹. Også senere hen er det karakteristisk, at resolutionerne drejer sig om enkeltgrupper, det kan være om studenters (1667) eller lakajers ret (1717) til at bære kårde eller om forbrug af indenlandske varer i klæder til de kongelige betjente (1747). Resolutionerne kan alt i alt ses som tilføjelser til forordningerne, og tid efter anden har de tjent som forarbejder til de nye forordninger.

Med de eksempler, som er anført, må det blive sagen at betragte alle disse bestemmelser i forhold til det samfund, de har været en del af. Tanken om officielle direktiver for vores påklædning ledsaget af straf i form af bøder og konfiskation må forekomme ganske fjernt fra nutidig tankegang. Men tiden og indstillingen har været anderledes.

I 1530erne, da forordningerne tog deres begyndelse i Danmark, var kongens magt og indflydelse i kraftig udvikling efter fransk og tysk forbillede. Også adelsklassen fik en ændret rolle, ikke så meget i kraft af egen magt, som de førhen havde haft, men for at fremhæve den salvede fyrste med afgørende magt over både samfund og kirke. Samtidig udvikledes byerne med et stærkt borgerskab på grundlag af købstædernes privilegier og håndværkernes lav. Bøndernes vilkår måtte også gradvis blive påvirket, så det standsdelte samfund blev mere udpræget². Alt i alt måtte kongen få en ny interesse i at markere sin position med synlige midler overfor de øvrige stænder. Frederik den 1.s forbud fra 1528, som er kort refereret ovenfor, har været klart rettet imod adelen, men ved Christi-

an den 3.s gentagelse af den i 1547 og endelig i Koldingrecessen fra 1558 er formuleringen allerede ændret til det mere almene. Vi kan vel tage det som udtryk for, hvor hastigt forholdene har udviklet sig.

1500-tallet blev en økonomisk opgangsperiode, og forordningerne er givetvis udtryk for, at der er kommet større rigdomme i omløb, så ikke bare hof og højadel, men befolkningen i langt videre omfang kunne få part i de eksklusive varer, der kunne skabe glans om den personlige fremtræden og om boligen såvel som de fester, der hørte til livets store højtidere.

Motiveringerne i de danske forordninger er ikke særlig nuancerede. Kun i 1528 er Guds fortørnelse lagt til grund. Ellers er der i varierede vendinger udtrykt moralsk hensyn til folks økonomi, så de skulle udvise beskedenhed. Men hensynet til landets økonomiske politik kommer klart frem. Merkantilismen tog form fra midten af 1600-tallet og sigtede på at begrænse import og stimulere landets egen produktion. Meget blev der sat ind på at skaffe de kostelige kniplinger og vævninger, som franskmænd og italienere har været så beundrede for, og til dels er der blevet frembragt brugbare danske varer, men det var nok nødvendigt med forordningerne for at pålægge kunderne at købe dansk, for de danske manufakturer behøvede tid til at blive konkurrencedygtige. De kunne ikke gøre de udenlandske varer overflødige, og kræmmerne skaffede fristende tilbud både til København og til markerne landet over, hvor bønderne gjorde deres handel.

Men forordningerne gjaldt ikke blot for økonomiens egen skyld. Et motiv, som ikke er kommet til orde, men som i sin tid har været underforstået for enhver, høj som lav i samfundet, var det bydende nødvendige, at kongen som den salvede fyrste omgav sig med de kendetegn som siden oldtidens store riger ved Middelhavet har udtrykt embedets hellige kraft. Det drejede sig netop om guldet, perlerne, silken og farvestoffet purpur, som var blevet hentet fra purpurnegle ved det østlige Middelhavs kyst, men som efterhånden var opbrugt og var ved at blive erstattet af andre kostelige og sjældne farveemner³. Opdagelsesrejserne i 1500-tallet bragte kend-

skab til nye egne, hvorfra disse ting kunne hentes. De skulle ikke være allemands eje, men måtte fremdeles beskyttes som fyrstens privilegier. Det måtte tilkomme fyrsten at uddele denne ret til det fåtal af personer, som havde til opgave at bidrage til at opretholde fyrstens position. Netop som følge af reformationen i 1536 genvandt kongen i Danmark sin suverænitet over kirken, og enevælden styrkede fra 1660 denne magt.

Det er et spørgsmål, der stadig trænger sig på, i hvilken grad befolkningen har rettet sig efter bestemmelserne. De hyppige gentagelser er blevet taget som udtryk for, at de er blevet ignoreret. Men sagen er

Herremand. Christian Ditlev Reventlow og hustru med 8 børn og amme. Skitse til maleri af Nicolaus Wolff 1790.

næppe så entydig, for der har været almindelig respekt for Majestætens påbud. En detaljeret opklaring kunne muligvis have ligget i omfanget af bøderne, der er blevet anført som strafmiddel. Der er regelmæssigt tale om en bøde til det nærmeste hospital og et vist beløb til den, som har indberettet den formastelige. Men kilderne synes at tie. Man forestiller sig nemt det ubehagelige naboskab, der måtte opstå ved en anmeldelse, så det kan ikke overraske, at der foreløbig ikke er fundet eksempler på bødeforlæg⁴.

I 1736 er der konstateret et par reaktioner, som kan give det indtryk, at majestætens bud er blevet modtaget lydært. Fra Store Rørbæk i Nordsjælland fremsatte Christian Cappelhof et forslag til afskaffelse af overdådighed ved bøndernes gilder og forsamlinger. Hans stand er ikke oplyst, men han synes at have haft god indsigt i livet på kroerne, som kunne forarme bønderkarlene, og han var ivrig til at medvirke til beskedenheden. Sagen er også blevet bragt videre til nærmere behandling som et projekt, men kommissionen har besluttet, at tankerne er indeholdt i eksisterende forordninger, og sagen bliver henlagt uden videre foranstaltninger. Allerede i 1537 i den 2. københavnske reces havde Christian den 3. fastsat begrænsninger for bryllupsfester hos borgere og bønder⁵. Frem gennem 1500-tallet er der også for adelen blevet givet regler for adelige både ved begravelser og bryllupper⁶. Endelig har den omfattende forordning fra 1683 særskilte kapitler om bryllupper og om gæstebud, så idéen var ikke ny. Den anden forestilling, nr. 94 i journa-

len, er kommet i oktober 1736 fra Silke- og Uldenkræmmerne i København og påtaler det tab, kræmmerne har lidt ved, at deres varelager af de forbudte varettyper er blevet værdiløst, og de har haft uforudsete omkostninger ved at skulle skaffe det bort. Den sag ender imødekommende med kongens resolution om erstatning til kræmmerne for tabet, idet der var forudset en vis bevilling til sager af denne karakter⁷.

Ejendommeligt er det at sammenholde forløbet i Danmark med de svenske forhold. Norge var indtil 1814 i personalunion med Danmark og der blev derfor til stadighed udstedt forordninger i Norge med parallelt indhold. Fra 1814 til 1905 fik Norge i stedet et tilsvarende forhold til Sverige og fulgte derfor de svenske regler. Det er således kun Sverige, vi kan sammenligne os med inden for Norden. Der gik kong Gustav den 3. i 1770erne så vidt som til at foreskrive "den nationella dräkten" med et enkelt snit og stoffer, særlige farver og beskeden pynt. Denne dragt var tiltænkt hele folket undtagen præsterne og almuen og var udformet for både mænd og kvinder. Herrerne brugte den som galla ved hoffet indtil 1823, og for damerne fik den ligeså betydning som hofdragt, men med betydeligt længere varighed – endnu ind i 1900-tallet. Også i Danmark blev der udskrevet en priskonkurrence, hvor svarene forelå i 1791. I dem alle tre er der tilslutning til idéen om enkelhed i påklædningen og oplysning om dette, men ingen af dem vil anerkende nogen form for tvang eller personlig frihed - her fik tidens nye menneskesyn lov at komme til

udtryk. En vis debat blandt andet fra Steen Steensen Blicher fortsatte op igennem 1800-tallet, men uden at der i praksis kom noget nationalt samlingsymbol ud af det⁸.

Med den her gengivne forordning fra 1799 er denne form for lovgivning som sagt ebbet ud i Danmark, ligesom det også skete i det øvrige Europa. Som idé var forordningerne fast knyttet til enevældens samfundsform. De måtte derfor også ophøre, da den store revolution i Frankrig brød ud i 1789 og bragte det mægtigste af de enevældige monarkier til fald.

Forordning hvorved den, for Yppighed ved Bryllupper, givne Strafflov, i Plakaten af 9de Augusti 1781 og Forordningen af 12te Martii 1783, ophæves: hvori- mod Land-Almuen forman- nes til anstændig Tarvelig- hed, uden Tvang.

Kiøbenhavn, den 27de Decem- ber 1799.

Trykt hos Directeur Johan Fre- derik Schultz, Kongelig og Uni- versitets-Bogtrykker.⁹

Vi, Christian den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg; Giøre vitterligt: At da Erfaring har lært, at det velgiørende Øjemerke, som har været tilsigtet, ved Plakaten for Norge, af 9de Augusti 1781, og

Forordningen for begge Riger, un- der 12te Martii 1783, ikke er blevet opnaaet ved de Bud, der indeholdes i bemeldte Lovgivninger, i Hense- ende til at indskrænke Overdaadig- heden iblandt Land-Almuerne, ved Bryllupper og andre Gilder; Og da Vi tillige, i at overveie denne Sag, have taget i Betragtning, at de om- handlede Anordninger ikke kunne overholdes paa anden Maade, end ved Hus-Søgninger, som Vi ikke nyde;

Saa have Vi (hvormeget det end er Os magtpaaliggende at se skade- lig Yppighed afskaffet) dog, af de foranførte Aarsager, besluttet, her- ved at ophæve de Forbude, som in- deholdes i 3die og 4de §§. i Plaka- ten af 9de August 1781, samt Forordningen af 12te Martii 1783. Derimod vente Vi, at enhver ret- skaffen og fornøftig Mand iblandt Vore kiære og troe Undersaatter af Bondestanden vil, med giensidig Hengivenhed, gaae Vort landsfa- derlige Ønske i Møde, og selv ind- see, at anstændig Tarvelighed, i Forening med Virksomhed og Flid, er et sikkert Middel til varig Vel- stand og fortient Agtelse.

I øvrigt befale Vi Vore Embeds- mænd, og især Præsterne (i hvis Hænder Vi have betroet Læren om Religionen og Sæderne) at de, saa ofte nogen bequem Leilighed frem- byder sig, til at handle om denne Gienstand, skulle søge at oplyse Almuen om, at den faderlige Forma- ning, som Vi her have givet, i steden for den nu afskaffede Tvangslov, sigter, ligesom ethvert Vort Bud, eene og allene til at fremme Vore kiære Undersaatters eget Gavn. Hvorefter de Vedkom- mende sig allerunderdanigst have

Forordning,

hvorved den,

for Yppighed ved Bryllupper, givne Strafflov,
i Plakaten af 9de Augusti 1781 og Forordningen af
12te Martii 1783, ophæves; hvorimod Land-M=
muen formanesh til anstændig Særvelighed,
uden Evang.

Kiøbenhavn, den 27de December 1799.

K i ø b e n h a v n .

Trykt hos Directeur Johan Frederik Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

I modsætning til de foregående forordninger i TENEN er denne gengivet efter et eksemplar af det originale tryk fra Schultz bogtrykkeri som et eksempel på, hvordan læserne kunne stifte bekendtskab med forskriften. I nogle af forordningerne indgår der anvisning på, at præsterne skal læse det hele op på bestemte søndage i årets løb, i reglen to gange årligt⁹.

at rette. Givet i Vor Kongelige Residents-Stad Kiøbenhavn, den 27de December 1799.

Under Vor Kongelige Haand og Seigl.

Christian R.

sign. Moltke / Schow. Colbiörnsen. Reiersen

Noter:

1. Troels Lund, Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede, IV. Bog, side 195, 4. udgave, København 1914-1915
2. Se TENEN 10/1 side 10-11
3. Christa C. Mayer-Thurman, Raiment for the Lord's Service A Thousand Years of Western Vestments, Chicago 1975. Hanne Frøsig Dalgaard, Kirkens Klæder, upubliceret ph. d. afhandling, Københavns Universitet 1995, side 86-91: "Virkemidlerne i liturgisk tekstilkunst". Jf. <http://www.geocities.com/FashionAvenue/4858/index.htm>
4. Eventuelle bøder burde fremgå af arkiver fra amtmændene og de godsejere, som administrerede amtmandens myndighed inden for deres domæne. Men trods ihærdig søgning i Landsarkivet for Sjælland med villig støtte fra personalet er det ikke lykkedes at komme på sporet af bogførte bødeindbetalinger eller domssager. Jf. Hans H. Worsøe, Amtmanden var med til det hele, Amtsarkiver og deres brug, Arkivernes informationsserie, Rigsarkivet 1991 og N. H. Frandsen, Dansegilde og mordbrand - vej-

ledning om retsbetjentarkiver, København, Dansk Historisk Fællesråd, 1995.

5. Martin Schwarz Lausten, Christian den 3. og kirken (1537-1559), Studier i den danske reformationskirke 1, København 1987, side 133
6. V. A. Secher, Forordninger, Recesser 1558-1660, København 1887-1888: 1576, 3. april og 1586, 31. maj
7. Med tålmodig bistand fra arkivarer i Rigsarkivet har jeg i forbindelse med de behandlede forordninger eftersøgt en sagsbehandling i form af materiale, der måtte være indhentet på forhånd eller forestillinger til kongen om folks reaktioner. Kun forordningen fra 1736 har afsløret et par forestillinger fra Kommercekollegiet indført i Journal over Forestillinger og kongelige resolutioner arkivnr. 49, Litra A: nr. 16, den 12. oktober 1736 og nr. 94, 21. januar 1738. Dertil kommer en del journalsager om møbler, som jeg i 1985 har fået værdifuld henvisning til fra væveren Birthe Karin Fischer. En nærmere behandling af disse er udeladt på dette sted, hvor det hovedsagelig er klædedragtens luksus, der er i fokus. Jf. Birthe Karin Fischer, Uld og Linnedfarvning i Danmark 1720-1830, København 1983.
8. Erna Lorenzen, Hvem sagde nationaldragt? Wormianum, Højbjerg, 1987, side 9-13
9. Eksemplar i Nationalmuseet Nyere Tid.

Herremænd. "Det Rybergske familie billede" af Jens Juel 1796/97. Etatsråd Niels Ryberg med søn og svigerdatter.

Litteratur:

- Dalgaard, Hanne Frøsig, *Kirkens Klæder*, upubliceret ph. d. afhandling, Københavns Universitet 1995.
- Fischer, Birthe Karin, *Uld og Linnedfarvning i Danmark 1720-1830*, København 1983
- N. H. Frandsen, *Dansegilde og mordbrand - vejledning om retsbejtjarkiver*, København, Dansk Historisk Fællesråd, 1995
- Lausten, Martin Schwarz, *Christian den 3. og kirken (1537-1559)*, Studier i den danske reformationskirke 1, København 1987
- Lorenzen, Erna, *Hvem sagde nationaldragt?* Wormianum, Højbjerg, 1987
- Lund, Troels, *Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede, IV. Bog*, side 195, 4. udgave, København 1914-1915
- Mayer-Thurman, Christa C., *Raiment for the Lord's Service. A Thousand Years of Western Vestments*, Chicago 1975
- Secher, V. A., *Forordninger, Recesser 1558-1660*, København 1887-1888
- Schou, Jacob Henric, *Chronologisk Register over de Kongelige Forordninger og Aabne Breve, I. Deel 1670-1699*, Kjøbenhavn 1822
- H. Worsøe, *Amtmanden var med til det hele*, Amtsarkiver og deres brug, Arkivernes informationsserie, Rigsarkivet 1991

Se desuden litteraturlister ved de enkelte forordninger i tidligere numre.

Hanne Frøsig Dalgaard

TENENs tur til Bakkens Hvile ...

Da jeg i TENEN så opslaget om skovturen til Bakkens Hvile, tænkte jeg, det var en ny og sjov idé, og det blev en sjov og oplevelsesrig tur. Vi mødtes på Bakken, det er jo et muntert og livsnært sted. Bakkens Hviles teltholder Dot Wessman fortalte os kort om Bakkens Hvile og syngepigernes historie, hvorefter vi blev ført ind i syngepigernes garderobe, et mindre rum. Det var et chok, et farveorgie med billeder af syngepiger overalt på loft og vægge, og fyldt med store, flotte hatte, dem som kun få af os har prøvet, men måske godt kunne tænke os, og flotte farverige kjoler, ja det var en drøm.

Mere praktisk fortalte Dot Wessman, at de er ni syngepiger.

og husker jeg ret, havde de hver mindst fire kjoler, fordi de skifter kostume fire gange på en aften. Mange af Dots kjoler og hatte er kreeret af modedesigneren Kenneth Fredin, som også syr til teatre og til kongelige personer. Han lader fantasien få frit løb, og jeg tror, han har nydt skabelsen af disse kjoler. De var smukke, absolut kødte, flotte farver sat sammen, fx guldstof, beige-lyserød silke, det lyder fjollet, men flot var det, med glas-ædelstene, flotte boer, frynser, sløjfer sat de rigtige og strategiske steder.

Til enhver forestilling er der altid en tyroler- og en sømandskjole og tilsvarende sang. Tyrolerkjolen, fordi syngepigetraditionen blev startet af italienske kompagnier, der kom til Danmark, men jeg tror, en rigtig tyrolerpige ville blive lidt forbavset ved at se nogle af kreationerne. Sømandstøjet er en gammel tradition fra 1864, hvor syngepigerne støttede mari-

Dot Wessman fortæller om Bakkens Hvile, der har 125 års jubilæum næste år. Hun fortæller om traditioner og om, hvordan besværligheder kan overvindes.

Dot har en vision om, at stedet kan blive anerkendt som "kultur" og opnå offentlig støtte. For indtægterne slår slet ikke til - der må overføres betydelige midler fra andre af Bakkens forlystelser, hvilket næppe er holdbart i længden.

*Disse piger
må bestemt
øve sig en del
mere, hvis de
skal opnå
status som
syngepiger.
Indtil videre
må Lone og
Vibeke for-
rest udfolde
talenterne i
TENENs re-
daktion.*

nen, som rustede sig til krigen. Vi så nogle af sømandsdragterne, de var meget varierede, alle flotte, der

var en elegant lang kjole, som jeg husker kun havde farverne til fælles med marinen.

*At stå på de
skrå bræd-
der om efter-
middagen
får blot én til
at følge end-
nu mere med
om aftenen,
for så "kend-
te" man jo li-
vet bag sce-
nen.*

I Alladins hule, hvor alt kan ske. Dot viste bl.a. fine kostumer og imponerende hatte frem samtidig med at hun levende fortalte om stedets stolte traditioner og sit eget arbejde både som syngepige og teltholder.

Frederikke som én af de tre "sømænd".

Efter at have set alle de flotte kjoler og hatte gik vi ud for at spise og kom så tilbage for at se og høre aftenens forestilling med fire syngepiger. Det var fornøjeligt og spændende at se kjolerne på. Pigerne var flotte - de kunne bære kjolerne. Jeg beundrede hattene og strømpebåndene - de er et kapitel for sig - jeg spekulerede på, om de kunne falde ned, eller om de kløede!

Det blev en dejlig aften og helt ud over det almindelige, en meget fin idé.

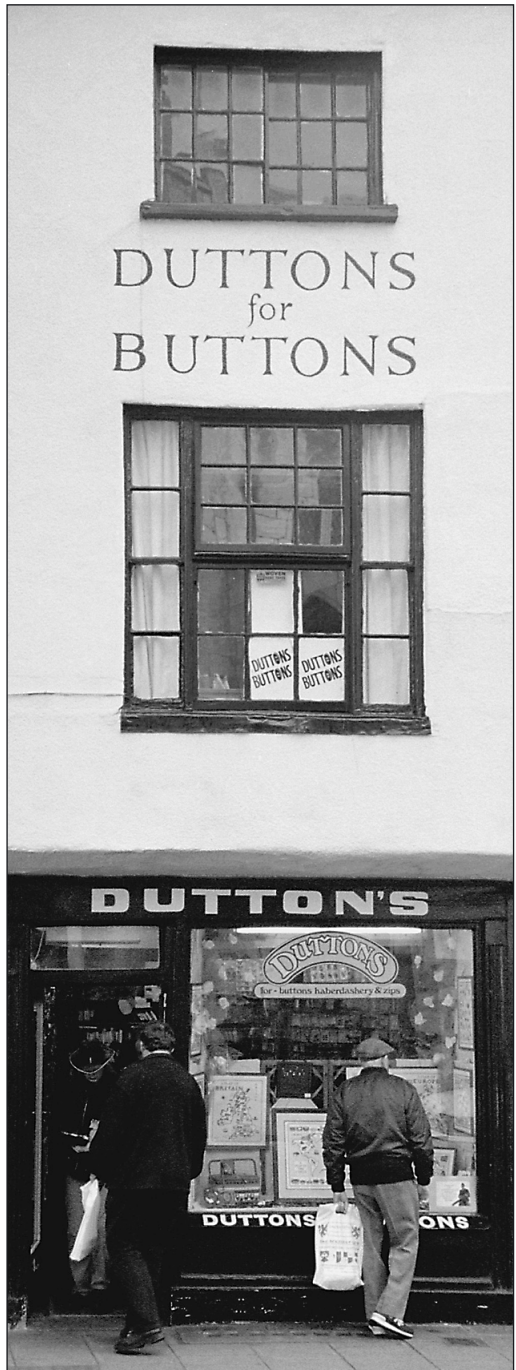
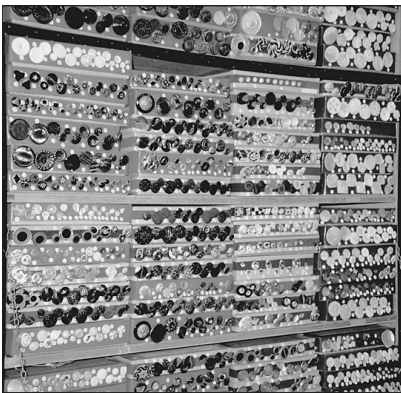
Bente Løvgreen

Foto: vofl

DUTTONS for BUTTONS:

I Coppergate (Kopmagergade) i den engelske by York er der en smal lille forretning i flere etager, som stort set kun handler med knapper. De har til gengæld titusindvis af forskellige slags ... vofl

Bog anmeldelse:

Minna Kragelund: *Det gode håndværk – tråden i dansk tradition*. Forlaget Hovedland. 203 sider. Illustreret i sort/hvid og farve. ISBN 87-7739-506-9. Pris 348 kr.

Forlagets pressemeddelelse om bogen fremhæver at "En af pointerne i Minna Kragelunds tekstile kulturhistorie er fremhævelsen af, at Danish Design og dansk kvalitet ikke blot hviler på dansk bonde og almuekultur, men at netop almuekulturens kvalitetssans hvad angår materialer, farver og mønstre fik afgørende betydning for de tre af bogens hovedpersoner og dermed betydning for dansk design. Det drejer sig om Emma Gad og arkitekterne Martin Nyrop og Anton Rosen. Deres ærinde og kulturhistoriske betydning var, fremhæver Minna Kragelund, først og fremmest at føre håndværkets kvaliteter med over i industriproduktionen."

Selv ved første øjekast ser bogen ud til at have bl.a. TENENs læsere som målgruppe, og det er da også derfor at publikationen gives større opmærksomhed end bøger sædvanligvis får i dette blad. Allerede i indledningen begår Minna Kragelund en genistreg – hun lægger ud med at fortælle om modtagelsen af Margrethe Halds bog *De Bolstre blaa* i 1940. Denne bog fik i løbet af et par måneder 86 presseomtaler, heraf var de 32 avis-kronikker og en af disse var såmænd skrevet af Johannes V. Jensen i Politiken. Sådan!

At bogen kunne afstedkomme så megen presseomtale viser, at den havde klangbund i tiden, det hand-

lede dog ikke kun om vareknaphed og besættelse, men snarere om et forsøg på at indkredse dansk identitet. Hermed er tonen anslået i de følgende kapitler i *Det gode håndværk – tråden i dansk tradition*. Fra en beskrivelse af håndværkerens forhold ca. 1900-1940, rykker Minna Kragelund længere tilbage i tiden og beskriver dels Martin Nyrops arbejde med Københavns Rådhus, dels klunketidens æstetiske opfattelse eksemplificeret ved Nationalmuseets klunkehjem. Såvel rådhus som klunkehjem er gode eksempler når tidens modsætningsforhold skal illustreres, og det er også her debatten om den gode smag tager sin begyndelse. De hjemlige diskussioner om identitet og det gode håndværk var selvfølgelig ikke enestående – de foregik

Margrethe Hald (1897-1982) portrætteret omkring 1940.

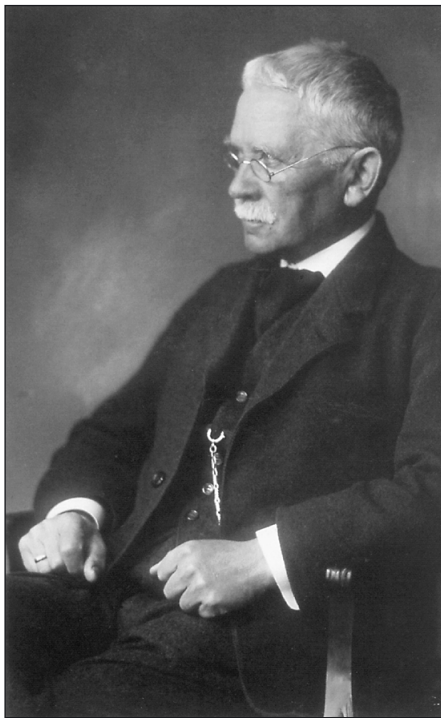
overalt i Europa i kølvandet på den tiltagende industrialisering og på den baggrund tegnes et portræt af William Morris ligesom øvrige kunstindustrielle bevægelser i Europa beskrives.

Tidens foreningsdannelser fra Dansk Husflidsselskab til Håndarbejdets Fremme beskrives indgående og først meget sent i bogen præsenteres læseren for de nationale kultursymbolers vugge – nemlig Hedeboegnen og dens broderier – disse broderier som i flere henseender er bogens omdrejningspunkt. Dette kan godt undre lidt, og skal jeg pege på en svaghed ligger den i bogens opbygning og struktur. Minna Kragelund arbejder sig gradvis ned i de mange lag, og her tror jeg, at den forudsætningsløse læser nemt kan miste overblikket. Undervejs spekulerede jeg på om de mange forskellige tråde blev knyttet sammen til sidst – men bare rolig, det gør de.

Den historiske analyse knyttes til nutiden med det afsluttende kapitel, Det gode håndværk år 2000. Her tager Minna Kragelund fat på Elsebeth Gerner Niensens "Projekt Det Gode Håndværk" fra 1997 og anfører, at det ville være af stor betydning om tekstilt indbo og håndværkerne og designerne bag kunne blive emnet for et nyt udvalgsarbejde, idet det er behandlet alt for periferet i det første.

Minna Kragelund finder at nutidens debat har mange paralleller til den der førtes i 1900-tallets begyndelse og hun fremhæver, at det bl.a. er håndværkerens kulturelle opgave at bevare og udvikle det enkelte håndværk. Hun har desuden tiltro til at håndværkets status og

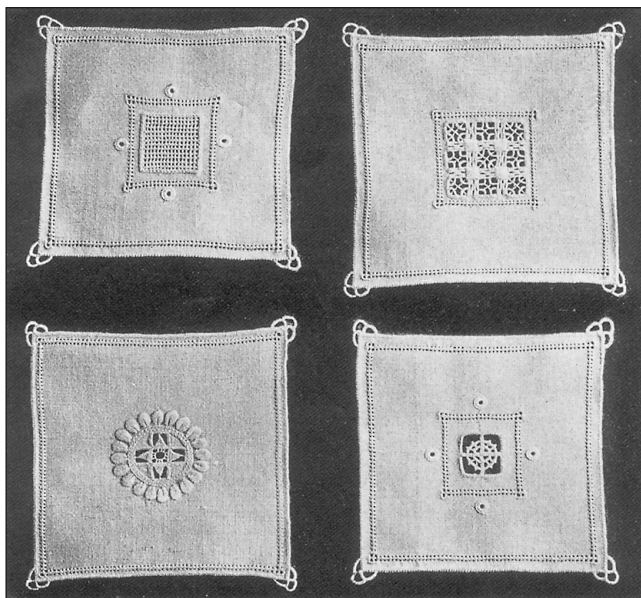
udvikling kan højnes ved politiske tiltag. For egen regning kan jeg så tilføje, at det er måske også ved at være på tide. Alt for længe har de tekniske skoler været i lommen på Dansk Industri og Arbejdsgiverforeningen med det resultat at de unge bygningsnedkere har billigst og hurtigst som målestok. De kulturelle forpligtelser og det gode håndværk er forlængst smidt ud med badevandet på de tekniske skoler. Det er altså ikke derfra fornyelsen kommer. At der er nytænkning på andre fronter gør Minna Kragelund opmærksom på ved at fremhæve dels Ove Korsgaards revitalisering af mesterlærebegrebet og dels nye

Martin Nyrop (1849-1921) – Danmarks svar på William Morris.

Hedebosyninger tegnet af Anton Rosen (1859-1928) for Selskabet til Hedebosyningens Fremme ca. 1914.

forskningsmetoder i museumsregi, her omtales Greve Museum som et foregangsmuseum.

Selvom jeg kun har omtalt en brøkdel af indholdet skulle det nu være tydeligt for læseren, at det er en bog der kommer vidt omkring. Den er velskrevet og spændende, pointe på pointe lægges frem og giver dermed læseren mange “aha-oplevelser”. På den baggrund er det ærgerligt at bogens layout og rent ud sagt fimsede omslag ikke er på omgangshøjde med Minna Krage-lunds tekst. Lad gå at hedebosynin-gen løber som en understrøm i bogen og derfor også som et bånd på omslaget. Men billedet fra alsinger-stuen på Danebod Højskole er alt for indforstået til at det kan benyt-tes ukommenteret på omslaget. Det værste er næsten skriftblokken med bogens titel. Det er muligt, at den skal mime Martin Nyrop – jeg synes bare det er dårligt hånd-

værk. Ligeledes generes jeg af overskrifter og sidetal trykt med rødt. Man kan indvende, at jeg går alt for meget op i bogens ydre fremto-ning; men emnet taget i betragt-ning – det gode håndværk – mener jeg, at opgaven burde være løst bedre.

Som det fremgår af anmeldelsen er jeg undervejs blevet informeret, forført og underholdt – bogen har været rigtig spændende at læse, og den burde kunne sætte dagsorde-nen for en debat om tekstiler, form-givning og håndværk generelt. Det væsentlige emne til trods, tror jeg dog næppe at denne bog vil afsted-komme 86 presseomtaler, og jeg vil da også blive overrasket, hvis Klaus Rifbjerg skriver en kronik om den i Politiken. På både godt og ondt er tiden en anden end i 1940.

Susanne Nielsen

Bog anmeldelse:

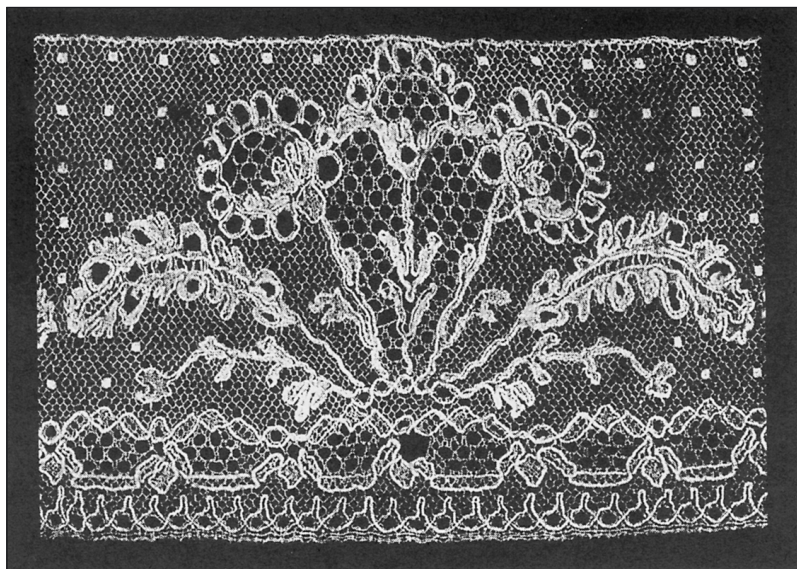
Jette Petersen: *Tønderkniplinger og deres navne*. Tønder Museum 2000. ISBN 87-87372-06-1.

Dengang kniplingerne blev fremstillet som industri, havde de kun numre ikke navne, det fik de først, da knipling gik over til at blive en hobby omkring år 1900. For nutidens kniplersker er navnene vigtige, og denne lille bog vil derfor være til stor praktisk nytte. Jeg tror også, at de tydelige billeder kan få nogle kniplersker i gang med at rekonstruere kniple mønstrene.

De første 3 sider indeholder forord og forfatterens introduktion på dansk, engelsk og tysk. Derefter følger 55 sider med navne i alfabetisk rækkefølge og billeder af 140 forskellige kniplinger. Som forfatteren skriver er det, hvad der kunne blive plads til. Der findes mange flere. Hun skriver også:

“Under arbejdet med denne bog er jeg enkelte gange stødt på to forskellige kniplinger med samme navn. Omvendt er jeg også stødt på flere forskellige navne til samme knipling.”

Det er synd, at denne ekstra information gik tabt ved udarbejdelsen af bogen, her er kun ét navn pr knipling, og det er kun navnet Chr. IV, der står under flere kniplinger. Disse bliver identificeret ved tilnavne, som f.ex. Oldingen, der desværre ikke er anført. Udover Chr. IV kniplingerne og Kirkerude er alle kniplingerne i bogen af Lilletypen med tylsbund, den type der for mange er “rigtige” Tønderkniplinger. Kniple mønstret Egebladet har været og er stadig meget udbredt, det er til forskel fra tylskniplingerne velegnet til ting som duge og servietter, men det er en ikke særlig velkendt tylsknipling, man her finder under det navn.

Løvetand.

Johanne Nyrop Larsen udgav i 1955 "Knipling efter tegning" med 17 mønstre på kniplinger af Lilletypen. Kun én, Møllevinger, var en Tønderknipling. Resten stammede fra Tjekkiet. Det er normalt, at kniple-mønstre "vandrer", men her drejer det sig om nøjagtige kopier af kniplinger fra en tjekkisk bog, skrevet i 1908 af Smolkova og Bibova. Den oprindelige bog er meget sjælden, mens Johanne Nyrop Larsens bog, der også har engelsk og tysk tekst, blev ret udbredt. Vi er nogle, der er meget kedede af, at vi på den måde har stjålet en del af den tjekkiske kulturarv, og vi benytter

enhver lejlighed til at gøre opmærksom på oprindelsen af mønstrene. Jeg finder det derfor uheldigt, at Brombær og Marguerit her er anført som Tønderkniplinger.

Denne lille bog vil være med til at afhjælpe savnet af en fælles referenceramme, når det gælder Tønderkniplinger. Jeg håber, arbejdet kan føre videre til en større billedsamling. Der kunne spares megen tid og dobbelt arbejde, hvis man havde et standardværk, som man kan referere til, når man ønsker at få oplyst, om der allerede findes en rekonstruktion af et mønster.

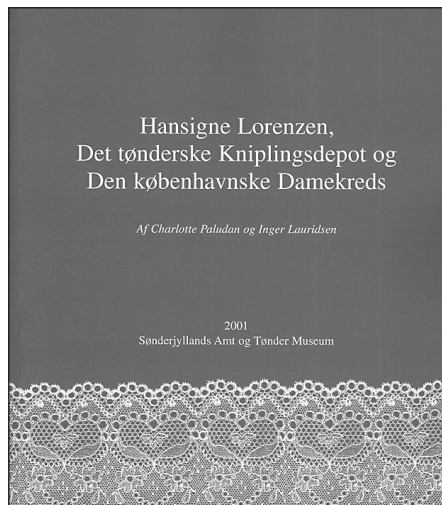
Vibeke Ervø

Bog anmeldelse:

Charlotte Paludan og Inger Lauridsen: *Hansigne Lorenzen, Det tønderiske Kniplingsdepot og Den københavnske Damekreds*. Sønderjyllands Amt og Tønder Museum 2001. ISBN 87-87372-12-6. Dansk tekst p. 7- 20, engelsk tekst p. 23-33, tysk tekst p.37-47.

Der afholdes en Kniplings festival i Tønder hvert tredje år. Det er ikke blot en lejlighed til at træffe ligesindede under hyggelige former, der afholdes også spændende udstillinger og udgives publikationer, der når langt ud over deltageres rækker. Det er høsten af festivalen i juni 2001, der dukker op på anmelderens bord nu.

Denne bog udkom i forbindelse med en udstilling på Højer Mølle. Det er et særtryk af Inger Lauridsens "En Kniplingssamling og dens forbindelse til Hansigne Lorenzen i Ballum" fra Sønderjyske Museer 2000, udvidet med Charlotte Palu-

dans artikel "Danmarks store hjerte".

Hansigne Lorenzen fik fremstillet metervis af denne knipling som gave til Dronning Alexandrine ved Genforeningen, det var denne gave Dronning Margrethe benyttede ved sit bryllup, og dermed cementere-

de kniplingens nationale betydning.

Charlotte Paludan tager udgangspunkt i to gaver til Kunstindustrimuseet, de består begge af udgaven med næsten lige kant. Det var den kongehuset fik, og som vi i dag kan købe mønster til.

Bogens omslag viser den udgave med tunget kant som Kunstindustrimuseet har en prøve på i Ditlev Hansens mønstersamling og som må anses for den oprindelige.

Danmarks store hjerte er nok den Tønderknipling, man interesserer sig mest for i udlandet, og det er godt, at dens historie bliver fortalt.

Det tønderiske Kniplingsdepot og Den københavnske Damekreds er allerede beskrevet på engelsk i Karin Hoffritz artikel i Pragt og Poesi (Charlotte Paludan red. ISBN 87-87075-741), kataloget til Kunstindustrimuseets udstilling i 1991, der desværre ikke har fået den udbredelse, det fortjener.

Inger Lauridsen tager udgangspunkt i en gave til Tønder Museum, en kniplingssamling, der har tilhørt den københavnske dame Hertha Jankjær, som stod Hansigne Lorenzens familie nær.

I flere europæiske lande forsøgte man omkring år 1900 at give knipleindustrien en saltvandsindsprøjtning ved at hjælpe med afsætning af det færdige produkt ofte kombineret med filantropisk arbejde. Sønderjylland var jo under tysk herredømme på det tidspunkt, så der gav de nationale følelser arbejdet en ekstra dimension.

Hansigne Lorenzen begyndte tidligt at indsamle mønstre og prøver. Efter Genforeningen blev

Dronning Alexandrine protektor for Det tønderiske Kniplingsdepot, der formidlede forbindelsen til kniplerskerne. Hansigne Lorenzen opfandt et specielt Ballumskrin, et kniplebræt med en valse, der minder mig om larvefoden på et bæltekrøretøj. Det skulle kombinere fordelene ved det gamle tønderiske knipleskrin, hvor man skulle bruge tid på at flytte op, med kniplepuden med valse, hvor man havde en dårlig arbejdsstilling. Der blev taget patent på Ballumskrinet, så det fik ikke den videreudvikling og udbredelse, som den grundlæggende idé umiddelbart lægger op til. Senere mønsterbeskyttede Hansigne Lorenzen hjørnemønstre, hun havde konstrueret til traditionelle kniplinger. Det kan diskuteres om denne handling var lovlig, at den var yderst uvenlig og ikke tjente til udbredelsen af tønderknipling, er der ingen tvivl om.

Inger Lauridsen giver en meget sober gennemgang af Den københavnske Damekreds modsætningsforhold til Hansigne Lorenzen. Det kan ellers være svært at forstå den uforsonlige indstilling mellem folk, der skulle have samme mål. Fortællingen om Hertha Jankjær og hendes families glæde ved kniplingerne gør alligevel artiklen positiv.

Som skolepige var jeg medlem af Foreningen til bevarelse af Tønderkniplinger, der var fortsættelsen af Den københavnske Damekreds. Da jeg læste artiklen, kunne jeg ikke lade være at tænke på, at det ikke kan have været nemt for disse forsamlinger af kvinder af det bedre borgerskab, der var opvokset i flinkeskolen, at gå imod Hansigne

Lorenzens monopol og kongelige protektorat. De mente, at kravet om fabrikation i hør i stedet for bomuldstråd, og hurtig afregning

til kniplerskerne gjorde det nødvendigt.

Vibeke Ervø

Bog anmeldelse:

Tinne Hansen: *16 Tønderkniplinger – med arbejdstegninger*. Udgivet af Tønder Museum 2001. ISBN 87-87372-09-6.

I år var det 5. gang, man afholdt Tønder Kniplingsfestival. Den første festival fandt sted 1989 og har været gentaget hvert 3. år.

Festivalen har haft vekslende hovedemner, men tønderkniplinger er altid indgået som et naturligt tema. Således er der til hver festival fremstillet varierende publikationer omhandlende tønderkniplinger, historiske såvel som tekniske.

Til denne festival var bl.a. fremstillet et hefte med rekonstruktion af 16 Tønderkniplinger fra Tønder Museums samlinger.

Rekonstruktionerne er udført af Ruth Bruun, Inge Lindegaard og af bogens forfatter Tinne Hansen.

En del af rekonstruktionerne er udført i løbet af den sommerkursusrække, der fandt sted 1996-98 med Astrid Hansen og Karen Trend Nissen som lærere.

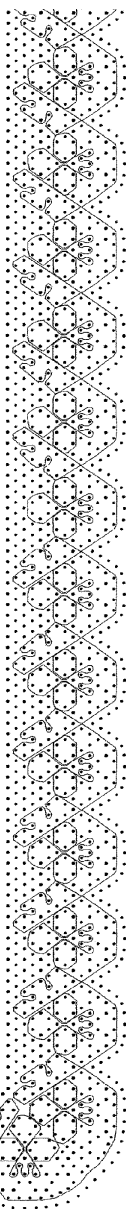
Det er særdeles glædeligt, at dette hefte lå klar til festivalen. At genopdage og rekonstruere ikke tidligere offentliggjorte kniplemonstre er en sjældenhed og det bevarer en stor kulturskat for eftertiden.

Heftet indeholder 5 smalle kniplinger, 7 i mellembredde, og 4 rigtig brede – de sidste har vi ikke så

mange rekonstruerede eksempler på.

Heftet er smukt, men undgår dog ikke nogle kritiske bemærkninger. Det generer helhedsindtrykket, at arbejdstegningerne ikke er udført stil-mæssigt ens. De fleste er udført på en forstørrelse af det computertegnede prikkebrev, det gør nålehullerne store og dominerende. En teknisk tegning af en tønderknipling kan, når den er udført med den gamle, håndtegnede metode være af stor æstetisk skønhed. Der er da heldigvis også tre fine eksempler på dette i heftet.

Så lidt for de indviede knipleeksperter: På nogle af tegningerne er lærredslag angivet med blåt, på andre med lilla; det korrekte. Det er i dag svært at få fat på den lilla farve, som er den korrekte, på aftenskolekurser går man naturligvis på kompromis, men i en publikation med farvelagte tegninger bør man være korrekt eller i det mindste entydig med en ledsagende forklaring.

Derudover ville det have forøget den historiske værdi, havde der også været vist de originale forlæg. Jeg har en mistanke om, at computeroptegning gør rekonstruktionerne stivere og mere tørre end originalen.

Enhver, der har forsøgt sig med rekonstruktion af tønderkniplinger

ger ved, hvilket kæmpe arbejde, der ligger bag 16 tønderkniplinger. Bogen er til anbefaling og til forfatteren, bliv bare ved, der er meget at tage fat på, når det gælder rekonstruktion af vore gamle tønderkniplinger.

Karin Hoffritz

Bog anmeldelse:

Sønderjyske Museer 2000. Udgivet af Museumsrådet for Sønderjyllands Amt 2001. ISSN 0107-9336.

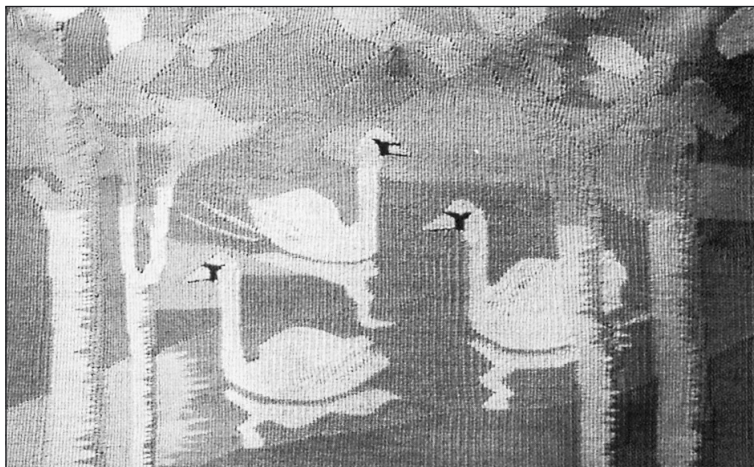
Årbogen for år 2000 er flot illustreret i farver og fokuserer på museernes indsamling og overvejelser om bevaring af kulturhistoriske og kunsthistoriske genstande.

Et par af artiklerne handler om tekstiler, den ene om en kniplings-samling med forbindelse til Hansigne Lorenzen i Ballum. Den dertil knyttede historie afslører, at rivaliseren mellem kniplekredse ikke er af ny dato, idet man allerede i 1929 kunne true med sagsanlæg

om noget så uskyldigt som hjørner til et lommetørklæde!

Årbogen har tidligere bragt artikler om uldspinderiet (1998) og væveskolen (1997) i Skærbæk. Skolen for billedvævning eksisterede kun i tiden 1896 - 1907, men fik p.g.a. de tilknyttede Jugendstilkunstnere enorm betydning for tysk billedvævning, og tæpperne findes på de store kunstindustri-museer i Europa.

Otto Eckmann var den første anerkendte kunstner, som knyttedes til skolen, der med inspiration i den norske maler Gerhard Munthes ideer om en folkelig kunst skulle skabe værker i nordisk tra-

En version af Svanetæppet, gave til Museet i Skærbæk år 2000.

dition. Og det er netop en version af Eckmanns berømte svanetæppe museet i Skærbæk har fået, et

Artikel:

Fra Skalk nr. 4, august 2001 skal følgende artikel nævnes: Per Ole Schovsbo: Historie om en fabrik.

Den drejer sig om Køng Fabrik, der virkede som linnedvæveri med

værk der blev så populært, at det blev både plagieret og parodieret.

Lone de Hemmer Egeberg

oplæring i hør dyrkning og -forarbejdning samt spinning og vævning i perioden 1771 til 1924.

Artikel:

I Hendes Verden nr. 31/2001 fortæller artiklen "Quilt ved havet" om en stor quilt-udstilling i Esbjergs butikker i anledning af, at byen havde besøg af den internationale kapsejlsrace for gamle store sejlskibe "Cutty Sark Tall Ships Race". 173 butikker havde sagt ja tak til at være med i quiltudstillingen.

Kort fortalt

Kunstindustrimuseets udstilling 2 trykker Krohn viser nutidigt tekstiltryk udført af Ursula Krabbe og Anne Fabricius Møller med inspiration af Pietro Krohns farvesammenstillinger.

Pietro Krohn (1840-1905) var Kunstindustrimuseets første direktør (fra 1893). Han var uddannet maler og arbejdede tillige som kostumier og instruktør ved Det Kon-

gelige Teater. Han ledede Bing og Grøndahls Porcelænsfabrik i årene 1885-1895.

Krohns farvesammenstillinger er en samling bemalede ark i udvalgte farver. De er i sin tid fremstillet som idé- og idealmateriale for datidens håndværkere, arkitekter og bygmestre - altså som vejledning udi "god smag". Arkene stammer fortrinsvis fra perioden 1880-

1900, og materialet har ikke før været bearbejdet. De tilhører Kunstindustrimuseets samling.

Foruden et udvalg af Krohns originale ark og et antal helt nye tekstiltrykte stofbaner rummer den

enkelte kunstindustrielle genstande fra ca. 1880-1900 samt nogle relevante skønlitterære tekster af Hermand Bang, redigeret til belysning af periodens københavnermiljø.

Sundt undertøj ...

Det japanske "Fuji Spinning Company" er i gang med at udvikle undertøj, som er imprægneret med et forstadie til kemisk C-vitamin. Stoffet omdannes når det kommer i kontakt med den menneskelige hud og optages i kroppen, hvorefter det bliver til rigtig C-vitamin. En undertrøje vil kunne imprægneres med en mængde, der svarer til indholdet af C-vitamin i to citroner. Behandlingen oplyses at kunne holde til vask ca. tredive gange.

Fabrikken regner med at have undertrøjerne klar i begyndelsen af

næste år. De er først og fremmest beregnet til hjemmemarkedet; men fabrikken regner med også at kunne sælge både i Europa og Nordamerika.

Tænk engang, hvor megen tid man kan spare ved at tage sin undertrøje på samtidig med at man får den daglige dosis C-vitamin ud-taler fabrikkens talsmand til det kemiske nyhedsmagasin "The Alchemist".

<http://www.chemweb.com/alchem/articles/994149902667.html>

Forsideillustrationen

Bladets forsideillustration viser som nævnt Dot Wessman på scenen i Bakken Hvile. Det kostume, hun har på, er "historisk" – det har nemlig tilhørt den navnkundige Tom Belling, der optrådte sammen

med den ligeså navnkundige Miss Florens både på Bakken og rundt om i hele landet. Det er det eneste stykke kostume, som overlevede branden for en snes år siden.

Hjælp TENENS kasserer ...

TENENS kasserer Anni Mejdahl er naturligt nok noget bekymret, for der er alt for mange, som ikke har overholdt betalingsfristen. Hører

du til blandt de manglende betalere, så vær rar at få det ordet – hellere straks end i morgen. Der var girokort i sidste nummer. Tak!

Forordninger

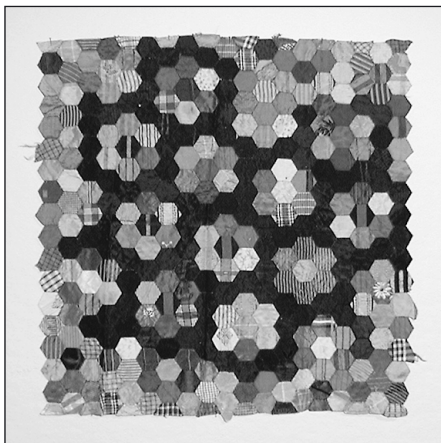
Der planlægges en samlet udgivelse af de i TENEN bragte forordnin-

ger med Hanne Frøsig Dalgaards noter.

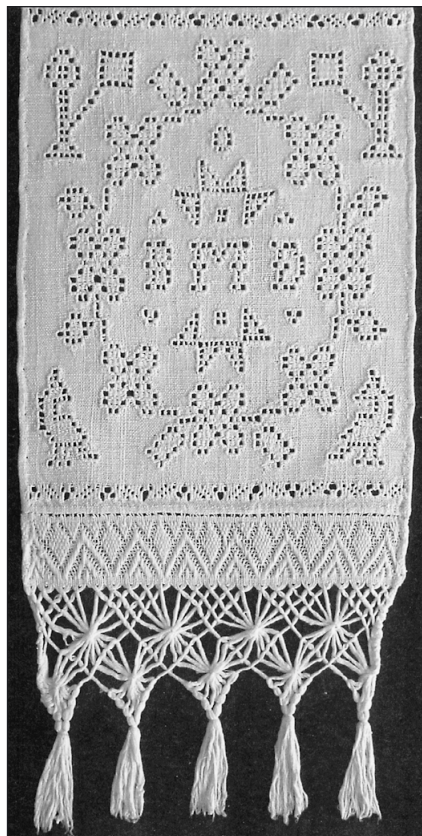

“Håndværkets - og husflidens dag” på Værløse Museum den 9. september.

Et udsnit af Åsa Wettres samling af gamle svenske patchwork-tæpper vises på Færgedaalen, Jægerspris.

Greve Museums sensommer udstilling er “Rudesyning – en klassisk men overset hejdebteknik.

Invitation:

Kronborg set med tekstile øjne

– Søndag den 16. september 2001 kl. 10

Vi har set de store gobelinserier på Rosenborg, Frederiksborg, Christiansborg og Københavns Rådhus.

På Kronborg Slot findes imidlertid en del af den ældste gobelinserie i Danmark, nemlig Hans Kniepers kongetapeter, bestilt af Fr. II og vævet 1578-85 af indkaldte nederlandske tapetmagere.

43 tæpper var der oprindelig, men efter Fr. IIs død blev flere brugt på andre kongelige slotte, bl.a. på Frederiksborg, hvor de gik tabt ved branden i 1859. Syv findes i dag på Nationalmuseet, syv på Kronborg og dem skal vi se sammen med de øvrige tapeter på slottet.

*Kronborgtu-
rens mødested
er Tekstilkon-
serveringen i
nr. 12, det gul-
le hus til højre
for porten med
vagtstue.*

Først skal vi besøge tekstilkonserveringen, hvor Hanne Fuchs har arbejdet siden 1990 med slottets gobeliner. På sybommen har hun Orlando-tæppet, der er udført i Delft i tiden 1609-20 efter skitse af Karel van Mander den Anden. Det er signeret: Franciscus Spieringius fecit. Sidste år blev det vasket i Belgien sammen med Alexandergobelinerne fra Frederiksborg, og siden har det været på arbejdsbommen på værkstedet. Der vil gå endnu nogle måneder, før det kommer på plads i Dronningens Kammer på 1. sal. Vi ser kun et udsnit af tæppet, men Hanne fortæller, at det illustrerer en scene fra den italienske renæssance-digter Ariostos historie om Orlando (på dansk Roland), der reddede sin tilbedte Angelica fra at blive ædt af et søuhyre. Da det var lykkedes, løb hun væk med en anden, hvilket gjorde ham aldeles rasende. Deraf tæpets titel "Orlando furioso".

Herefter går vi over på slottet, hvor Bent Jørgensen tager os med

rundt og fortæller om de øvrige gobeliner, bl.a. jagttæpperne, hvoraf løvejagten blev vasket og konserveret forrige år. Hanne Fuchs går med og fortæller om nogle af de gobeliner, hun har arbejdet med, og vi ser naturligvis kongetapeterne.

Rundvisningen forventes at slutte ca. kl. 13, men man er velkommen til at tage mad med og spise ude på bastionerne, eller man kan købe mad i Brohaven.

*

Man tilmelder sig senest 9. september til kontaktpersonen, som er Annet Skjelsager, tlf. 44 95 05 55. Husk at lægge både navn og telefonnummer, hvis det er Annets telefonsvarer du får fat i.

Pris for arrangementet er 100 kr, som betales på stedet. Der er begrænset deltagerantal.

Mødested: Tekstilkonserveringen i nr. 12, et gult hus til højre for porten med vagtstue. Søndag den 16. september 2001 kl. 10 præcis.

Håndarbejdets dag 2001:

Temadag om syborde i Århus

– Lørdag den 3. 11. 2001 kl. 13

I år har vi valgt at holde håndarbejdets dag i Aarhus. Det bliver lørdag den 3. november kl. 13 - 17 i Ravnsbjergkirkens Konfirmandlokaler, Grøfthøjparken 1, 8260 Viby J.

Deltagerne opfordres til selv at medbringe sybord eller andet materiale, eventuelt i form af billeder eller lignende.

Gæster er velkomne og prisen for deltagelse er 35 kr. inkl. kaffe/the. Af hensyn til kaffen er der tilmelding senest den 25. oktober til én af kontaktpersonerne, som er: Lis Slottved, Hjarupvej 10, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 50 og Birgitte Mailand, Bøgeskovparken 29, 8260 Viby J. tlf. 86 28 28 30. Husk at indtale både navn og telefonnummer, hvis det er en telefonsvarer du får fat i.

Efterlysning

I det tidlige forår fik vi på Hørvævmuseet en opringning fra Kronborg med en opgave.

I maj i år skulle man på Kronborg have en renæssanceudstilling, og i den sammenhæng ville man lave en borddækning på renæssancevis. Man havde to (bortset fra længden) ens duger til rådighed for borddækningen, de var med et mønster med tulipaner og sommerfugle, som vi kender det fra Hede-

bosyningerne, og i den ene ende var indvævet navnet Hedebodugen.

Man ville gerne på udstillingen kunne skrive noget om dugene; men det eneste man vidste om dem, var at de i 1846 var blevet givet som gave ved et bryllup i Skovlunde.

Man havde forgæves søgt oplysninger på Kunstindustrimuseet og hos Georg Jensen, og nu kom så forespørgslen til os.

Jeg lovede at finde ud af noget inden maj i år, og jeg startede med det samme.

Med den alder som dugene har, er Carl Flensburg og Sebbelovs tulipandug i bedste fald sekundær, så denne min første idé duede ikke.

I Charlotte Paludan og Bodil Wieth-Knudsen: *Damask og Drejl* var der ikke noget at finde, og vores historiekyndige på museet vidste ingenting.

På internettet fandt jeg en hede-bodug omtalt i et kapitel fra en roman af Per Hultberg, der foregår i Viborg. På Viborg Museum ved man dog ikke noget om en sådan dug.

Jeg ledte videre i nogen tid, og da jeg kom til Greve Museum, ske- te der noget.

Dér havde man i magasinet en dug der svarede til beskrivelsen fra Kronborg. Nu har vi altså kendskab til tre af slagsen. Jeg tog over

bæltet for at se den og høre historien om den.

Det er en smuk, håndvævet damaskdug i entrådet bleget hør – så vidt jeg i farten kunne bedømme vævet med jacquardteknik. Men desværre er der meget få og usikre oplysninger om den.

Ena Hvidberg, der viste os dugen, gengiver i sin bog *Det disciplinerende sting* fra 1995, giverens oplysning: "Dugen er vævet omkring 1900 på et væveri i Hedehusene". Men hun vil ikke garantere for oplysningens sandhedsværdi.

I skrivende stund er det allerede juni, så Kronborg har ikke fået ret megen gavn af mig!

Nu er mit spørgsmål til Tenens læsere: Er der nogen af jer, som ved noget om det her - eller er der nogen som har idéer til, hvordan jeg skal lede videre?

Bent Bille

Telefon: 64721565. Fax: 64721587.

ePost: familienbille@get2net.dk

ARRANGEMENTS- OG UDSILLINGSKALENDER

TENEN inviterer:

Kronborg set med tekstile øjne. Søndag den 16. september 2001 kl. 10. Forhåndstilmelding på telefon 44 95 05 55. Pris 100 kr. Se udførlig invitation i dette blad.

TENEN inviterer:

Håndarbejdets dag 2001 i Århus. Lørdag den 3. 11. 2001 kl. 13. Forhåndstilmelding på telefon 74 63 03 50 eller 86 28 28 30. Pris 35 kr. Se udførlig invitation i dette blad.

Vendsyssel Kunstmuseum:

Jenny Hansen – Gobeliner. Nye arbejder samt tidligere, større udsmykningsværker. Til 21. 10. 2001.

Adr.: Brinck Seidelinsgade 10, 9800 Hjørring

Blicheregnens Museum:

Hvergarn og spinlon. Fra museets store samling af tøj, dækketøj og sengetøj. Til 21. 10. 2001.

Adr.: Blichersvej 30, Thorning, 8620 Kjellerup.

Kulturcentret Tuskær:

Afrikansk kunst – tekstiler og skulpturer. Til 1. 10. 2001.

Vævede tekstiler samt *Indre Mongoli* fotoudstilling af museumsinspektør Rolf Gilberg, Nationalmuseet. 14. 10. – 18. 11. 2001.

Adr.: Tuskærvej 9, Fjaltring, 7620 Lemvig.

Textilforum:

Dranelle tider. Et udvalg af de 1500 dragter firmaet har skænket til illustration af produktionen fra 1956 til lukningen i 2000. Til 16. 9. 2001.

Fragmenter af et nomadeliv. Orientaliske tekstiler med etnisk særpræg indsamlet af Feyhan Hellum. Til 30. 9. 2001.

Håndmalede silkebaner. Susanne Chang. I Kedelhuset. Til 7. 10. 2001.

Domino Strik. I Octagalleriet udstiller Vivian Høgsbro strikmodeller. Til 31. 10. 2001.

Udstilling af Haandarbejdets Fremme. 13. 10. 2001. – 1. 1. 2002.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning.

BaneGården Kunst & Kultur:

Gruppen på tværs. Værker af Karen Abell, Lotte Dalgaard, Malone Dietrich, Jørgen Karlsen og Nana Nissen. Til 9. 9. 2001.

Adr.: Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa.

Trapholtmuseet:

Biennialens prisvinder. Souvenix souvenirdesign og tekstilkunstner Johnna Sølvsten Bak viser utraditionelt design i Rotunden. 27.9.2001. – 2.1.2002.

Adr.: Æblehaven 23, 6000 Kolding

Museet på Koldinghus:

Georg Jensen Damask. Til 9. 9. 2001.

Adr.: Postbox 91, 6000 Kolding.

Hørvævsmuseet på Krengerup:

Hør, hamp og nælde. Fortid, nutid, altid. Danske plantefibre og deres anvendelse i tidernes løb. Til 30. 9. 2001.

Winie Poulsen. Håndvævede tekstiler. Til 16. 9. 2001.

Adr.: Nårupvej 30, 5620 Glamsbjerg.

Brandts Klædefabrik, Kunsthallen:

Snuden i sporet. Tekstilkunstnergruppen 5. Nye værker i meget store formater. Til 9.9.2001.

Adr.: Brandts Passage 37 & 43, 5000 Odense C.

Kunstmuseet Køge Skitsesamling: Museernes dag i Roskilde Amt

Kartoner og skitser til Dronningens gobeliner på Christiansborg. Familieomvisning kl. 11, 13 og 15 den 9. 9. 2001.

Adr.: Nørregade 29, 4600 Køge.

Farver Hammers Gård:

Lise Poulsen og Henrik Borg. Tekstiler, store billedtæpper, dragter og hatte. 29. 9. – 11. 10. 2001.

Adr.: Ringstedgade 1, 4000 Roskilde.

Egnsmuseet Færgaarden:

Lap på lap – sting på sting. Gamle svenske patchworktæpper. Halvdelen af forårets store udstilling på Koldinghus vises nu i Jægerspris, den anden halvdel udstilles senere på Stiftsmuseet i Maribo. Til 11.11.2001.

Aktivitetsdage med quiltene i forbindelse med patchworkudstillingen 16.9. og 11. 11. 2001. kl. 10-16.

Temadag for børn om nålebinding med arkæolog Line Dokkedal 14.10.2001. kl. 13-16.

Adr.: Færgelundsvej 1, 3630 Jægerspris

Værløse Museum:

Håndværkets og Husflidens dag. Demonstration ved deкупør, pileflettere, plantefarvere, violinbyggere, guldsmede osv. 9. 9. 2001. kl. 13-17.

Adr.: Mosegaarden, Skovgårds Allé 37, 3500 Værløse

Greve Museum:

Rudesyning – en klassisk men overset hedeboteknik. Til 7. 10. 2001.

Adr.: Bækgårdsvej 9, 2670 Greve.

Kunstindustrimuseet:

Prolog, Princip, Produkt – tøjdesign af Anne Damgaard. I Designstudiet. Til 2. 9. 2001.

Astrid Krog – Technotextil. I Designstudiet og enkelte tekstiler ude i samlingerne. 7. 9. – 21. 10. 2001.

2 trykker Krohn. 7. 9. til 21. 10. 2001.

Jette Hartvig. 5. 10. – 4. 11. 2001.

Adr.: Bredgade 60, 1260 København K.

Kulturen i Lund:

Vittringar. Glas och Textil. Glaskonstnären Monica Backström (Kosta Boda) och textilkonstnären Gerda Wissler visar båda gamla och nya konstverk. 16. 9. – 11. 11. 2001.

Carl Johan De Geer. *Tyger, mönster, rum.* Vi får följa tygernas tillkomst, från skisser till färdiga, färgsprakande tyger. 7. 10. – 2. 12. 2001.

Adr.: Tegnérplatsen, Box 1095, S-221 04 Lund.

TENEN vil gerne bringe fyldestgørende oversigter over udstillinger af interesse for vore læsere. Det er ofte svært at få oplysningerne fra museer og udstillingssteder i tilstrækkelig god tid, og vi opfordrer derfor alle til at bidrage med informationer om kommende arrangementer. Deadline for korte meddelelser er ca. to uger før bladet udkommer. Send oplysningerne til Lone de Hemmer Egeberg, som koordinerer listen.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand
Lone de Hemmer Egeberg	Gærdet 12 3460 Birkerød	45 81 15 97 <i>vdbloom@worldonline.dk</i>	næstformand + redaktion
Anni Mejdahl	Nibsbjergvej 10 7500 Holstebro	97 42 37 86	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær
Anne-Marie Keblov Bernsted	Kildevældsgade 87, 2.tv 2100 københavn Ø.	39 20 48 81	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredbovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@vip.cybercity.dk</i>	redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@mac.com</i>	redaktion
Jytte Harboesgaard	Frederiksberg Allé 78 1820 Frederiksberg C	33 21 14 81	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Lucie Borgsmidt-Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26	korrektur, forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@mac.com</i>	redaktion

Efterlysning

Hvem har betalt TENEN kontingent uden afsender!

Signalementer:

- 30/1 betalt i 1000 Købmagergades postkontor
- 28/5 betalt i 3402 Hillerød posthus
- 28/5 betalt i 2870 Rødovre postkontor
- 30/3 betalt i 2802 Brede
- 31/5 betalt i 5700 Svendborg
- 12/6 ?
- 11/6 betalt i Stenstrup postekspedition
- 19/6 betalt i Aakirkeby.

Da man jo ikke kan sende bladet TENEN til uoplyst adresse bedes medlemmer med ovennævnte signalement venligst kontakte kassereren – 97 42 37 86!

RINGKØBING

RØMØ

OSTEDUKKER

Fra 1938 til ca. 1964, fremstillede Håndarbejdets Fremme 38 typer dukker i nationaldragt. Mejeribruget (karolinepigerne), benyttede disse dukker for at præsentere oste fra de forskellige landsdele (fx Læsø, Samsø osv.), deraf navnet.

*Ole W. Sejersen,
<http://www.dukker.dk>*

BORNHOLM

BORNHOLM

